

Neumitnost kretanja ka pojmovnom mišljenju ne ostavlja prostor za umetnički metod pristupa svetu, nego otvara i novi problem – sagledavanje problema sâme pojmovnosti. Takva problematika srodna je misaonim teškoćama sa kojima se suočava svaka epoha koja pokušava da pronikne u duh epohe koji je različite strukture od njenog.

Tu teškoću razume Hajdeger, uviđajući ćorsokak u koji zalazi evropska misao koja, ključem latiniziranih termina, pokušava da otključa bravu na vratim antičke epohe. Međutim, Hajdeger osvetljava samo jedan segment te problematike, budući da akcenat stavlja na nemogućnost prevođenja iskustva jedne povodne epohe u drugu, a prave posledice su daleko opasnije i ne mogu se preduprediti vraćanjem izvornim starogrčkim terminima, već se mora uključiti i mogućnost da vrata antičke epohe više neće moći da budu otvorena, čak ni vlastitim ključem.

To je mogućnost sa kojom ne može da se pomiri ni Hajdeger, ni brojni Hegelovi kritičari – jer Hegel ne teži da se „izmesti“ u antički duh, već da vlastitu epohu uveri da joj je neophodno suočavanje sa vlastitom duhovno-povodnom situacijom, koja ne može insistirati na pokušajima da se sopstvenom vremenu pristupa mehanizmima epohe koja pripada prošlosti. Stvarnost Hegelove vlastite epohe je da se istina više ne može obuhvatiti putem umetnosti, već se mora tražiti pojmovno. Umetnost, koja - kao apsolutna forma duha – za nas mora ostati prošlost, predstavlja tezu koja nosi sa sobom dva zaključka: prvi – da, budući da mora ostati prošlost, to znači da nekada jeste bila apsolutna forma duha; i drugi, da je moguća drugačija apsolutna forma duha. Dakle – tek što se utvrdilo da je umetnost nekada zaista bila sveukupan i autonoman pristup svetu i čoveku u celini, mora se prihvatiti i neminovnost da ona to više nije i ne može da bude. Ovim Hegelovim stavom, koji pokazuje kojim putem je moguće krenuti, po prvi put se dešava da se „Minervina sova“ ugleda u toku jutra, jer je do tada letela u suton – a otpor kojim je Hegelova koncepcija dočekana pokazuje da najteže i najrizičnije nije govoriti o prošlosti ili o budućnosti, najnezahvalniji poduhvat je ukazivanje na sadašnjost, o kojoj epoha uvek misli da ima najpouzdanije znanje.